

In the region exist a number of economic development indicators; their dynamics are associated with influence factors, which could be both positive and negative. The second type of such factors is definitely interesting to study. The indicator of direct investment in mechanical engineering enterprises of Kremenchug and factors that reduce it have been chosen for the study. Mechanical engineering is characterized as significant sector of the Kremenchug industry. In the mechanical engineering sector Kremenchug is represented by the medium machine building branch: automotive industry (HC "AvtoKrAZ", PC "Kremenchug Plant of Road Machines", PC "Kremenchug Wheel Plant"), and general machine building branch - in the context of railway engineering (JSC "Kriukov Car Building Works").

The need for direct investment into enterprises is exigent; major causes of low investment activity are following: adverse investment conditions, inadequate level of state investment activity support, underdevelopment of investment market and infrastructure, the lack of effective mechanisms for public-and-private partnership in investing. Taking into account the engineering enterprises sector of Kremenchug these causes are carefully described in following way: marketing policy; taxation; production; credit policy.

According to the article, the main problem of insufficient investments inflow into enterprises is the lack of government support, imperfect tax legislation and unjustified credit policy for companies.

mechanical engineering, direct investment, volume of investments, tax burden, VAT, clusters, crediting

Одержано 25.03.14

УДК 658.1-044.352

Н.С.Педченко, доц., канд. екон. наук

Полтавський університет економіки і торгівлі, Україна

Концепція толерантності у формуванні і використанні фінансового потенціалу підприємства

Обґрунтовано концепцію толерантності у формуванні і використанні фінансового потенціалу підприємства на основі розкриття властивостей системи до гармонізації. Запропоновано реалізацію наведеної концепції за допомогою визначення рівня віддаленості від отриманого вектора розвитку, встановлення меж самозбереження та обґрунтування відповідності інтегрального показника розвитку етапам життєвого циклу підприємства.

фінансовий потенціал, властивості системи, інтегральний таксономічний показник розвитку, концепція толерантності

Н.С.Педченко, доц., канд. екон. наук

Полтавський університет економіки і торгівлі, Україна

Концепция толерантности в форми-ровании и использовании финансового потенциала предприятия

Обоснована концепция толерантности в формировании и использовании финансового потенциала предприятия на основе раскрытия свойств системы к гармонизации. Предложена реализация приведенной концепции посредством определения уровня удаленности от полученного вектора развития, установления границ самосохранения и обоснование соответствия интегрального показателя развития этапам жизненного цикла предприятия.

финансовый потенциал, свойства системы, интегральный таксономический показатель развития, концепция толерантности

Постановка проблеми. Під час формування ринкової економічної системи набувають особливої актуальності проблеми оптимізації можливостей підприємства для поточного та довгострокового розвитку за умови успішного взаємного впливу складових внутрішньої будови та їх взаємодії із зовнішнім середовищем. У вирішенні такого

завдання важливим є пошук спроможності взаємодії підприємства із навколишнім середовищем на основі гармонійної структури власних можливостей. Тому існує необхідність розглянути теоретичні підходи до використання концепції толерантності у формуванні і використанні потенціалу підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Під сутністю поняття «потенціал» пропонують розглядати набір потенціалів сфер діяльності підприємства (Р. М. Лепа, Н. В. Цопа, М. Ф. Гончаренко), сукупну спроможність функціональних потенціалів (О. В. Коренков), властивість носія піддаватися змінам (Б. Є. Бачевський, І. В. Заблудська, О. О. Решетняк), кращий сценарій зміни структури, сфери, параметрів і філософії функціонування (А. О. Свентух), характеристику можливостей розширення меж діяльності на основі інноваційної складової (Н. С. Краснокутська, В. А. Зленко, О. М. Горбачова, О. М. Дивогриць, В. І. Довбенко), певний баланс внутрішніх і зовнішніх зв'язків (Р. В. Сущенко), сукупність наявних і потенційних ресурсів підприємства (Т. С. Гузенко), внутрішні можливості й виявлені слабкі сторони (Н. В. Карпенко) [1; 2; 7; 8; 11; 13; 15; 20]. Це свідчить про складність і всебічність організаційної будови потенціалу та окрему невирішеність питання взаємозв'язку потенціалу і життєвого циклу підприємства, видових його проявів і відповідність етапам розвитку, дотримання балансу в складі і надання переваги як причині суперечностей. Тому вирішення проблемних завдань визначення потенціалу підприємства як системної властивості його складових елементів для забезпечення поточного і довгострокового розвитку є актуальним і в теоретичному аспекті, і з методичних позицій, і з практичної точки зору.

Постановка завдання. Метою даної статті є обґрунтування концепції толерантності у формуванні і використанні фінансового потенціалу підприємства та можливість її реалізації за допомогою методичного інструментарію.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі пропонується поділяти потенціал на: виробничий, що забезпечує безпосереднє здійснення основного виду діяльності; інноваційний, який відповідає за впровадження досягнень науково-технічного прогресу; управлінський, що приводить у відповідність систему менеджменту на підприємстві; трудовий, який формує клімат у трудовому колективі; мотиваційний, що свідчить про впровадження сучасних методів стимулювання (працівників, постачальників, покупців); комунікаційний, який свідчить про рівень комунікацій; маркетинговий, що дозволяє забезпечувати конкурентні переваги на ринку товарів (робіт, послуг) [9, с. 36]. Окремо виділимо фінансовий потенціал, що впливає на ефективність здійснення фінансових вкладень або залучень і наявність якого безпосередньо сприятиме виробничій, інноваційній, управлінській, трудовій і іншим спроможностям поточного та довгострокового розвитку.

Наведені підходи вимагають особливої уваги до фінансового потенціалу, його впорядкованому функціонуванню по відношенню до інших складових потенціалу та можливості створення оптимальної комбінації з такими складовими на різних етапах життєвого циклу підприємства. Це, на нашу думку, сприятиме бажаному вектору розвитку підприємства. Для того, щоб досягти такий вектор розвитку, потрібно дослідити стан взаємодії в такій сукупності як потенціал на основі збалансованості та наявності оптимального співвідношення між фінансовим потенціалом та іншими видовими проявами потенціалу підприємства. Це наводить на думку про можливість використання терміну «толерантність» в управлінні окремими складовими потенціалу підприємства.

Термін «толерантність» застосовується як: *tolerancia* (іспан.) – здатність визнавати відмінність від власних ідей чи помислів; *tolerance* (франц.) – ставлення, під час якого людина визнає, що інші можуть думати чи діяти інакше, ніж вона сама; *tolerance* (абл.) – готовність бути терплячим; *kuan gong* (китайська) – дозволяти, приймати, бути по відношенню до інших милосердним; *tasamul'* (араб.) – прощення, милосердя, м'якість,

терпіння, чуйне ставлення до інших; терпіння – здатність стійко, без нарікань витримувати фізичні або моральні страждання, життєві негаразди тощо. Уміння довго та спокійно витримувати щось нудне, неприємне, небажане [5].

Термін толерантність може означати у соціології – терпимість до чужого способу життя, поведінки, звичаїв; екології – спроможність організмів виносити відхилення факторів зовнішнього середовища від оптимальних для них; медицині – імунний стан організму, при якому він не спроможний синтезувати антитіла у відповідь на введення антитіла для збереження імунної реактивності до інших антитіл (має значення при пересадці); математиці – математична модель для відображення близькості показників [4; 5].

В Декларації принципів толерантності, проголошеної та прийнятої 16 листопада 1995 року, зазначається, що толерантність означає поважання, сприйняття та розуміння, її формуванню сприяють знання й відкритість [5].

За сферами прояву толерантність виявляється за напрямками, як політична, що означає терпимість, повагу, визнання права на свої політичні спрямування; наукова, що підкреслює терпимість та допущення різних теорій і наукових шкіл; педагогічна, що засвідчує уміння зрозуміти та пробачити недосконалість; адміністративна, що сприяє умінню керувати без натиску й агресії; міжособистісна, що пропонує прийняття багатогранності, несхожості, адекватне ставлення [4].

У сучасних дослідженнях проблему толерантності пропонують окреслювати як феномен, як характеристику, як чинник, як якість, що розкриває стійкість до динамічних умов та оптимізує при цьому взаємини [3; 10; 19].

В економічній літературі термін «толерантність» використовується «буквально для вираження індиферентної реакції підприємства на зміни ринкової ситуації, зовнішнього середовища, або для характеристики його позиції очікування» [19, с. 57–58]; як узагальнюючі результати дослідження зовнішнього оточення та становища підприємства у конкурентному середовищі [3, с. 37]; як здатність витримати відхилення зовнішніх факторів у визначеному діапазоні їх змін, що є умовою життєдіяльності підприємства [10, с. 81].

Повертаючись до розуміння самої категорії «фінансовий потенціал підприємства» як можливості системи долати суперечності та забезпечувати гармонійну відповідність етапам життєвого циклу на основі сформованих, постійно збагачуваних та оптимізованих до потреб розвитку фінансових ресурсів, наявних умов реалізації фінансових спроможностей розвитку та безперервних процесів фінансового оновлення, то потенціалу підприємства як складній системі характерні:

- складність, як сукупність взаємопов'язаних елементів, що створюють єдине ціле і мають єдине призначення та мету [6, с. 10, с. 79], і цілісність, що складається із взаємозалежних і взаємопов'язаних частин, кожна з яких робить свій внесок у характеристику цілого [14, с. 88];

- зв'язок системи із зовнішнім середовищем (взаємозв'язок складається із характерно пов'язаних між собою і зовнішнім середовищем елементів) [12, с. 10; 16, с. 22];

- функціонування і розвиток як комплекс взаємодіючих підсистем, елементів і сукупністю зв'язків між ними, внаслідок чого виникають закони розвитку та функціонування даної системи [17, с. 69].

Відповідно до вищенаведеного концепцію толерантності у контексті поточного і довгострокового розвитку підприємства на основі його потенціалу, пропонуємо реалізовувати через такі аспекти:

- як внутрішню властивість гармонізувати власну структуру на основі моделювання близькості, її розуміння, керованість та прийнятність. Відображає таку властивість потенціалу, як складність і цілісність;

- як внутрішню властивість гармонізувати зовнішній вплив через визнання і

відповідного ставлення до зміни, їх сприйняття та допущення. Розкриває таку властивість потенціалу, як зв'язок системи із зовнішнім середовищем;

- як внутрішню властивість гармонізувати розвиток на основі використання можливостей, що надає зовнішнє середовище, для руху вперед на основі новацій та забезпечення відповідності життєвому циклу. Підкреслює таку властивість потенціалу, як функціонування і розвиток.

Пропонуємо поєднати намічені аспекти реалізації концепції толерантності, характерні ознаки потенціалу підприємства як складної системи та авторське розуміння самої категорії «фінансовий потенціал підприємства» в контексті поточного та довгострокового розвитку. Це дозволить виділити напрями подальшого розвитку концепції толерантності у формуванні і використанні фінансового потенціалу підприємства як:

- властивості забезпечувати складність і цілісність у вигляді сформованих, постійно збагачуваних та оптимізованих до потреб розвитку фінансових ресурсів;

- властивості забезпечувати зв'язок системи із зовнішнім середовищем у вигляді наявних умов реалізації розвитку, які опосередковуються структурою внутрішніх і зовнішніх зв'язків;

- властивості забезпечувати функціонування і розвиток за умови безперервних процесів фінансового оновлення.

Виходячи з наведених напрямів реалізації концепції толерантності у формуванні і використанні фінансового потенціалу підприємства, то їх оцінку пропонується здійснювати на основі:

- визначення рівня віддаленості фінансового потенціалу від отриманого вектора розвитку підприємства. Це дозволить дати оцінку ефективності сформованим фінансовим ресурсам, відповісти на потребу їх нарощення (постійного збагачення) або оптимізації;

- встановлення меж самозбереження для фінансового потенціалу на основі значень інтегрального показника розвитку. Це дозволить дійти висновку про використання умов реалізації спроможностей розвитку підприємств на основі існуючої структури внутрішніх і зовнішніх зв'язків;

- обґрунтування відповідності інтегрального показника розвитку етапам життєвого циклу підприємства (висока, нормальна, нестійка, критична, катастрофічна). Це дозволить визначити рівень фінансового оновлення і відкритість до такого оновлення через поширення новацій.

Взявши за основу вказані напрями та поставивши за мету визначити відношення фінансового потенціалу підприємства до інших складових, важливим, з точки зору наукового дослідження, є визначення інтегрального показника розвитку. Таким інтегральним показником розвитку може бути таксономічний, що є інтегральною кількісною характеристикою, побудованою на значній кількості індивідуальних факторів. Крім цього, всі фактори, взяті в основу дослідження, поділяються на стимулятори, що позитивно впливають на показник розвитку (його вектор), і на дестимулятори, що стримують його. Це дозволить в подальшому регулювати розвиток через стимулювання позитивних впливів і нівелювання дії дестимуляторів, та визначити рівень віддаленості від вектора розвитку.

Таким чином, інтегральний таксономічний показник розвитку базується на:

- показниках діяльності, що в процесі стандартизації поділяються на фактори-стимулятори та фактори-дестимулятори;

- показнику відстані, що свідчить про віддаленість від вектора розвитку.

Межею толерантності на даному етапі дослідження є рівень віддаленості, який дозволить вільно маневрувати окремими складовими потенціалу підприємства та напрямом їх дії.

Щодо іншого напрямку концепції толерантності у формуванні і використанні

фінансового потенціалу підприємства, то в науковій літературі пропонується застосування показника «рівня самозбереження» підприємства, що визначається за формулою:

$$PC = (EY - EL) / EY, \quad (1)$$

де PC – рівень самозбереження;

EY – «енергія утримання»;

EL – «енергія ліквідації» [19, с. 68; 18, с. 111].

Виходячи з економічної сутності наведеної формули, можемо стверджувати, що рівень самозбереження може виступати основою для визначення межі толерантності потенціалу підприємства у вигляді різниці між «енергією утримання» (розуміємо силу стимуляторів розвитку) та «енергією ліквідації» (сила дестимуляторів).

Інтегральний таксономічний показник розрахований на основі факторів, що враховує дію стимуляторів і дестимуляторів, – є коефіцієнтом самозбереження, оскільки вказує на перевищення сили дії факторів з позитивною траєкторією руху над силою дії факторів з негативною силою. Енергія утримання дорівнює одиниці або 100 % за умови відсутності дестимуляторів розвитку, дія яких оцінюється значенням показника, що увібрав у себе силу дії негативних факторів.

Важливим залишається обґрунтування відповідності отриманого інтегрального таксономічного показника розвитку етапам життєвого циклу підприємства. Для встановлення відповідності інтегрального показника етапам життєвого циклу підприємства (висока, нормальна, нестійка, критична, катастрофічна) застосуємо пороговий аналіз, що базуватиметься на наступних граничних числах:

$b_{\min.} = 0$ – відповідає випадку повного прояву всіх ознак;

$b_{\text{нпо}} = 0,2$ – відповідає випадку незначного прояву окремих ознак;

$b_{\text{сл.}} = 0,5$ – відповідає випадку слабого прояву всіх ознак;

$b_{\text{нп}} = 0,8$ – відповідає випадку неповного прояву всіх ознак;

$b_{\text{макс.}} = 1,0$ – відповідає випадку повного прояву всіх ознак.

Застосуємо наступні формули:

$$ПЗ_1 = b_{\min.} + 0,80 (b_{\text{нпо}} - b_{\min.}), \quad (2)$$

$$ПЗ_2 = b_{\text{нпо}} + 0,60 (b_{\text{сл.}} - b_{\text{нпо}}), \quad (3)$$

$$ПЗ_3 = b_{\text{сл.}} + 0,40 (b_{\text{нп}} - b_{\text{сл.}}), \quad (4)$$

$$ПЗ_4 = b_{\text{нп}} + 0,20 (b_{\text{макс.}} - b_{\text{нп}}). \quad (5)$$

Для встановлення відповідності інтегрального таксономічного показника розвитку підприємства етапам життєвого циклу (висока, нормальна, нестійка, критична, катастрофічна) застосуємо межу толерантності:

– висока, якщо отриманий результат потрапляє в діапазон $ПЗ_4 - b_{\text{макс.}}$;

– нормальна, якщо отриманий результат потрапляє в діапазон $ПЗ_3 - ПЗ_4$;

– нестійка, якщо отриманий результат потрапляє в діапазон $ПЗ_2 - ПЗ_3$;

– критична, якщо отриманий результат потрапляє в діапазон $ПЗ_1 - ПЗ_2$;

– катастрофічна, якщо отриманий результат потрапляє в діапазон $b_{\min.} - ПЗ_1$.

Внаслідок дослідження відповідності інтегрального таксономічного показника розвитку підприємства етапам життєвого циклу за методикою порогового аналізу, пропонуємо таблицю ідентифікації (табл. 1).

Таблиця 1- Ідентифікація рівня відповідності інтегрального таксономічного показника розвитку підприємства*

Показник	Ідентифікація прояву ознаки	Алгоритм розрахунку	Порогове значення показника	Інтервал віднесення	Рівень відповідності
ПЗ ₁	$b_{\min.} = 0$ – відповідає випадку повного непряву всіх ознак	$ПЗ_1 = b_{\min.} + 0,80$ ($b_{\text{нпо}} - b_{\min.}$)	0,16	0–0,16	катастрофічна
ПЗ ₂	$b_{\text{нпо}} = 0,2$ – відповідає випадку незначного прояву окремих ознак	$ПЗ_2 = b_{\text{нпо}} + 0,60$ ($b_{\text{сл.}} - b_{\text{нпо}}$)	0,38	0,17–0,38	критична
ПЗ ₃	$b_{\text{сл.}} = 0,5$ – відповідає випадку слабкого прояву всіх ознак	$ПЗ_3 = b_{\text{сл.}} + 0,40$ ($b_{\text{нп}} - b_{\text{сл.}}$)	0,62	0,39–0,62	нестійка
ПЗ ₄	$b_{\text{нп}} = 0,8$ – відповідає випадку неповного прояву всіх ознак	$ПЗ_4 = b_{\text{нп}} + 0,20$ ($b_{\text{макс.}} - b_{\text{нп}}$)	0,84	0,63–0,84	нормальна
ПЗ ₅	$b_{\text{макс.}} = 1,0$ – відповідає випадку повного прояву всіх ознак	-	1	0,85–1,0	висока

Примітка. ПЗ – порогове значення; $b_{\min.}$ – $b_{\text{макс.}}$ – прояв ознаки.

*Джерело: складено автором.

Висновки. Отже, особливості концепції толерантності при формуванні і використанні фінансового потенціалу підприємства полягають у розкритті властивостей такої складної системи як потенціал, внутрішньо гармонізувати взаємовплив кожної складової окремо та синергетично збільшувати ефект від спільної взаємодії стимуляторів, бути готовою протидіяти впливу дестимуляторів, зберігаючи при цьому межі безпеки, а значить, забезпечуючи розвиток підприємства в майбутньому.

Таким чином, в основу концепції толерантності у формуванні і використанні фінансового потенціалу покладено визначення рівня віддаленості від отриманого вектора розвитку, встановлення меж самозбереження та обґрунтування відповідності інтегрального таксономічного показника розвитку етапам життєвого циклу підприємства. Така концепція дозволить забезпечити толерантність взаємодії складових та визначити умови гармонізації між пріоритетами системного господарського розвитку й потенціалом, на якому засновується процес переходу до нового (більш досконалого) стану.

Перспективи подальших розвідок полягають у можливості забезпечення толерантної взаємодії складових фінансового потенціалу та визначення умов гармонізації між пріоритетами системного господарського розвитку й таким потенціалом, на якому засновується процес переходу до нового (більш досконалого) стану.

Список літератури

1. Ареф'єва О. В. Управління потенціалом розвитку промислових підприємств : монографія / О. В. Ареф'єва, О. В. Коренков. – К. : ГРОТ, 2004. – 200 с.
2. Бачевський Б. Є. Потенціал і розвиток підприємства : навч. посіб. / Б. Є. Бачевський, І. В. Заблудська, О. О. Решетняк. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 400 с.
3. Березін О. В. Управління потенціалом підприємства : навч. посіб. / О. В. Березін, С. Т. Дуда, Н. Г. Міценко – Львів : Магнолія 2006, 2011. – 308с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

- <http://www.slovnuk.net>.
5. Википедия – свободная энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org/wiki>.
 6. Власов К. П. Методы исследований и организация экспериментов / К. П. Власов, П. К. Власов, А. А. Киселева. – М. : Гуманитарный Центр, 2002. – 258 с.
 7. Гузенко Т. С. Фінансовий потенціал розвитку сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / Т. С. Гузенко. – Режим доступу : <http://www.nbuu.gov.ua>.
 8. Довбенко В. І. Роль інноваційного маркетингу у формуванні потенціалу розвитку підприємств [Електронний ресурс] / В. І. Довбенко. – Режим доступу : www.nbuu.gov.ua.
 9. Запасна Л. С. Економічна сутність розвитку підприємства [Електронний ресурс] / Л. С. Запасна // Проблеми матеріальної культури – економічні науки. – Режим доступу : <http://www.nbuu.gov.ua>.
 10. Карачина Н. П. Стратегическая и динамическая концепция развития предприятия в системе безопасности / Н. П. Карачина // Бизнес Информ. – 2010. – № 10. – С. 78 – 85.
 11. Карпенко Н. В. Методика оцінки потенціалу розвитку малого та середнього бізнесу / Н. В. Карпенко // Науковий вісник. – 2007. – № 17.6. – С. 133 – 143.
 12. Коренченко Р. А. Общая теория организации : учебник для вузов / Р. А. Коренченко. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 285 с.
 13. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства : формування та оцінка / Н. С. Краснокутська. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.
 14. Лафта Дж. К. Теория организации : учебное пособие / Дж. К. Лафта. – М. : ТК Велби, Проспект, 2005. – 416 с.
 15. Лепа Р. Н. Теоретическая парадигма потенциала развития промышленного предприятия [Электронный ресурс] / Р. Н. Лепа, Н. В. Цопа, М. Ф. Гончаренко. – Режим доступу : www.nbuu.gov.ua.
 16. Маца К. А. Системы неорганические, органические, социальные : свойства и принципы организации : монография / К. А. Маца. – К. : Обрії, 2008. – 196 с.
 17. Мочерний С. В. Політична економія : навч. Посіб / С. В. Мочерний. – К. : Знання-Прес, 2002. – 687 с.
 18. Отенко И. П. Стратегическое управление потенциалом предприятий : монография / И. П. Отенко. – Харьков. : Изд. ХНЭУ, 2006. – 256 с.
 19. Пастухова В. В. Стратегічне управління підприємством : філософія, політика, ефективність : монографія / В. В. Пастухова. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. – 302 с.
 20. Свентух А. О. Методологічні аспекти ідентифікації розвитку економічних систем [Електронний ресурс] / А. О. Свентух. – Режим доступу : www.nbuu.gov.ua.

Nataliya Pedchenko

Poltava University of Economics and Trade

Concept tolerance in the formation and use of the financial potential of the company

The paper is aimed at the substantiation of the concept of tolerance in the formation and use of the financial potential of the company and the possibility of its realization.

The given concept is based on the disclosure of system properties to harmonization: the actual structure by simulating intimacy, its understanding, control and acceptability; external influence through recognition and positive attitude to changes, their perceptions and assumptions, development due to the use of opportunities provided by the environment for progress on the basis of innovation and ensuring lifecycle compliance. Concept implementation by defining the remoteness level from the received development direction, identifying self-preservation limits and substantiating the compliance of integral development indicator to the lifecycle stages of the company was suggested.

This concept will allow for tolerant component interaction and determination of harmonization conditions between the priorities of economic development and system potential, ensuring the transition to a new (more advanced) state.

financial capacity, system properties, integral indicator of taxonomic concept of tolerance

Одержано 28.01.14